

**ПОГЛЯД З МІНУЛАГА
(ДАСЛЕДАВАННЕ А. А. ЛОЙКІ “АДАМ МІЦКЕВІЧ
І БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА”. МІНСК, 1959)**

С. П. Мусіенка

*Мінск, Рэспубліка Беларусь
musijenko@list.ru*

У артыкуле аналізуецца першае ў беларускім літаратуразнаўстве даследаванне А. А. Лойкі аб уплывах на творчасць Адама Міцкевіча беларускага фальклору (“Балады і раманы”), падабенства гісторыі (“Гражына”), асаблівасцей прыроды і жыцця народа (“Пан Тадэвуш”). Разглядаецца і пытанне зараджэння навуковай школы прафесара А. А. Лойкі на прыкладзе першай абароны кандыдацкай дысертацыі замежнай вучаніцай прафесара Зофіяй Скібіньскай-Харыла.

Ключавыя словы: беларускі фальклор; рамантызм; А. Міцкевіч; літаратура; уплывы; А. А. Лойка; прырода; настальгія; даследаванне.

**A GLANCE FROM THE PAST
(THE RESEARCH OF A. A. LOJKA “ADAM MICKIEWICZ AND BELARUSIAN LITERATURE”.
MINSK, 1959)**

S. P. Musienka

*Minsk, Republic of Belarus
musijenko@list.ru*

The article analyzes A. A. Lojka's first study in Belarusian literary criticism on the influences of Belarusian folklore (“Ballads and Romances”), the historical accuracy (“Grażyna”), the characteristics of nature and life of the people (“Pan Tadeusz”) on Adam Mickiewicz's works. The question regarding the initiation of the scholarly tradition of Professor A. A. Lojka is also considered by means of the example of the first Candidate's dissertation defense by Professor's foreign student Sofia Skibinskaya-Kharyla.

Key words: Belarusian folklore; romanticism; A. Mickiewicz; literature; influences; A. A. Lojka; nature; nostalgia; research.

Кніга, калі яна напісана шчыра, з думкамі, якія ідуць ад сэрца, застаецца часцінкаю душы аўтара і прадаўжае жыць, здавалася б, незалежна, але канцэпцыі творцы адраджаюцца ў кожным цытаванні, абмеркаванні і нават звыклым чытанні яго працы.

Як паўстала кніга маладога вучонага, паэта, выкладчыка сёння, у 20-я гады ХХІ ст., сказаць цяжка, але сваю задачу А. А. Лойка сфармуляваў сам. Ён справядліва лічыў, што даследаванне нават аб такім значным прадстаўніку сусветнай культуры можа з'явіцца толькі тады, калі ў ім узнікне патрэба, “калі творы А. Міцкевіча сталі здабыткам шырокага кола беларускіх чытачоў, асабліва ўзрасла ў нас замілаванасць да паэзіі Міцкевіча” [1, с. 4].

Папулярнасць польскага паэта ў Беларусі вызначалася не толькі яго геніяльнасцю, але і блізкасцю да нашага народа. Неаднойчы выказваліся думкі пра беларускіх продкаў Міцкевіча, аднак гэта навукова не даказана, а вось тое, што радзіма яго Беларусь, што вырас ён у беларускім асяроддзі, што добра ведаў беларускую мову, фальклор і звычаі і што выкарыстоўваў беларускі фальклор у сваёй творчасці, то пра гэта ён гаварыў і пісаў даволі часта.

Выклікае здзіўленне тое, што да 1959 года ў беларускім літаратуразнаўстве не было ні адной манаграфічнай працы аб творчасці Міцкевіча. Былі артыкулы, часцей прысвечаныя юбілейным датам паэта, ці аб перакладах і выданнях асобных яго твораў. У даследаванні А. А. Лойкі ўпершыню беларускі фактар творчасці Міцкевіча прадстаўлены ў лагічнай цэласнасці і найбольш значных сістэмах: праблемна-мастацкай, ідэйна-сацыяльнай, фальклорна-вобразнай з паказам велічнай гісторыі (ВКЛ) у параўнанні яго з трагічнай сучаснасцю (пачатак XIX ст.). Варта падкрэсліць, што беларускі вучоны паказаў найважнейшую каштоўнасць творчасці Міцкевіча, звязаную з Беларуссю – малую айчыну паэта – Навагрудчыну. “Бестурботнае... і радаснае дзяцінства будучага паэта расцвітала на ўлонні жывапіснай прыроды Навагрудчыны, у засені развалін старажытнага замка Міндоўга, расквечанае песнямі і казкамі простага народа” [1, с. 5].

Беларускасць акружала Міцкевіча з ранняга дзяцінства: у маёнтку бацькі на хутары Завоссе малы Адам сябраваў з беларускімі хлапчукамі, нянецка Гансеўская спявала беларускія песні, слуга Блажэй, празваны Улісам за здольнасць расказваць на сенавале дзецям казкі. Усё гэта вядома цяпер і неаднойчы паўтараецца ў беларускіх і замежных працах пра Міцкевіча. А. А. Лойку трэба было ўсё гэта не толькі збіраць, але і адсочваць праўдзівасць фактаў і аддзяляць фантазіі і прыдумкі, якім абрасло імя вялікага паэта, ад рэаліяў яго жыцця. Звернем увагу на спасылкі і выкарыстаныя крыніцы пошукаў матэрыялаў, знойдзеныя даследчыкам. Гэта і старыя выданні твораў Міцкевіча, і эпісталарый паэта, і архівы акадэміі Літвы, Расіі, Польшчы, і знаходкі сына Міцкевіча Уладзіслава, і шмат іншых. У старых, асабліва XIX ст. крыніцах аб беларускім фактары ў жыцці і творчасці Міцкевіча ўспаміналі вельмі рэдка. У кнізе А. А. Лойкі акцэнт прыныпова іншы. Яе першы раздзел мае ідэйна значную назву: “Адам Міцкевіч і Беларусь”. Вучоны паслядоўна паказвае, якімі шляхамі беларускасць паўплывала на польскага паэта. Можна вылучыць тры перыяды такіх уплываў. Дзяцінства: мова, асяроддзе, фальклор – у атачэнні людзей, песень, баек, легенд гадаваўся і сталаў Адам. Вучоба – навагрудская школа: зноў жа, мова і асяроддзе сяброў, фальклор беларускі ўспрымаецца моладдзю як частка жыцця – вяселлі, памінкі, вечары, на якіх танцавала беларускія танцы і спявала беларускія песні навагрудская моладзь, нарэшце – кірмашы, на якіх максімальна праяўляліся рысы мясцовага этнасу.

Знайшоў Алег Антонавіч вельмі цікавы эпізод з жыцця Міцкевіча, якому падабалася сялянская дзяўчына Юзя. Шляхі іх, вядома, разышліся. І пра апошняе іх спатканне даследчык цытуе ліст Міцкевіча: “...ледзьве пазнаў я, што перада мною – Юзя... бедна апранутая, пажоўкла, пахудзела, пастарэла”. Яе мужа паэт назваў “маім сваяком”. Ён быў беларусам. “Хадзіў калісьці ў школу і славіўся сваёй дасціпнасцю, але цяпер я не мог дабіцца ад яго ні слова” [1, с. 8]. Так скончыўся перыяд успрыняцця беларускага ладу жыцця і пачаўся новы этап адносін да Беларусі, звязаны з творчым яе выкарыстаннем.

У Беларусі Міцкевічу давялося перажыць і першую любоўную трагедыю. Марыля Верашчака, якую ён кахаў, выйшла замуж за графа Путкамера. “Век будзе помніць паэт Марылю, – піша Лойка, – і тыя песні, што спявала яна яму. А любімая песня Марылі:

Ды церэз мой двор,
Ды церэз мой двор
Ляцела цяцера” [1, с. 9].

Асаблівую значнасць уяўляюць раздзелы кнігі Лойкі, у якіх разглядаюцца з новых пазіцый, у рэчышчы выкарыстання беларускага фальклору творы Міцкевіча “Балады і раманы”, “Дзяды”, “Пан Тадэвуш”. Аналізуючы іх, Лойка паказвае, што беларускі фальклор быў не толькі матэрыялам сюжэтна-праблемным, але і своеасаблівым мастацкім увасабленнем свету, адметнай трактоўкай вобразаў, прыроды звычайў, легенд, паданняў, якія выкарыстоўваў паэт і даў ім другое жыццё ў высокай сусветнай літаратуры. Лойка паказвае, што выкарыстанне беларускага фальклору і беларускага этнічнага матэрыялу ў Міцкевіча праяўлялася па-рознаму. Найбольш блізкімі да фальклорных крыніц Беларусі, натуральна, былі творы зборніка “Балады і раманы”. Галоўная мастацка-змястоўная адметнасць твораў – гэта апрацоўка вядомых у вуснай народнай творчасці сюжэтаў, якія бытавалі на працягу вякоў, у тым ліку і сюжэтаў вандроўных. Даследчык вызначае фальклорная крыніцы і паказвае, як яны трансфармуюцца Міцкевічам. І ў гэтым выпадку можна заўважыць глыбокае веданне беларускім вучоным не толькі творчасці Міцкевіча, але і беларускай народнай спадчыны. Прыводзяцца часцей упершыню народныя песні, казкі, легенды, абрады, звычай, якія атрымалі ў Міцкевіча новае жыццё, новыя, часам агульначалавечыя

рысы (“Рамантычнасць”), а часам захавалі беларускую адметнасць (“Рыбка”, “Свіцязянка”, “Курганок Марылі”).

Сувязі Міцкевіча з Беларуссю Лойка бачыць перш за ўсё ў тым, што паэт тут нарадзіўся і вырас. “Апяваючы Навагрудчыну, ён апяваў Беларусь... Трагічны лёс, знешні воблік, унутраны свет працоўнага беларуса, яго штодзённы побыт, прырода яго краю знайшлі сваё адлюстраванне ў высокамастацкіх творах Міцкевіча. Гэта быў як бы дар паэта беларускаму народу... як бы яго падзяка простым людзям” [1, с. 27].

Скарбам, які Міцкевічу дала Беларусь, Лойка лічыць фальклор, “яго багаццямі ён шчодро карыстаўся” [1, с. 27].

Навізну ў выкарыстанні Міцкевічам беларускага фальклору Лойка паказвае на прыкладзе драматычнай паэмы “Дзядоў”. Па колькасці матэрыялу і характары паказу рэчаіснасці яе можна аднесці да твораў эпічнага тыпу. У аснове “Дзядоў” беларускі памінальны абрад, але аўтар напаўняе яго сацыяльным зместам. “...народны суд над рэчаіснасцю – складае аснову ідэйнай сутнасці ўсяе паэмы”, – адзначае даследчык. Другая важная адметнасць твора – яго форма, своеасаблівая “мультыжанравасць”. Ад задумкі напісаць драму на ўзор антычнай фактычна Міцкевіч адступіўся сам на карысць напісання твора новага тыпу – народнай драмы. “...Крытэрыем народнасці” ў Міцкевіча Лойка лічыць характар “раскрыцця духоўнага жыцця чалавека ў народнай форме, такой, як яе разумеў тады Міцкевіч-рамантык” [1, с. 66].

У II і IV частках “Дзядоў” галоўная тэма – пакуты народа, якія аўтар падае ў дзвюх часовых катэгорыях: час мінулы – трагічная сацыяльная рэальнасць, час цяперашні – вечнасць, магчымасць сялян адпомсціць пану, хаця і пасля смерці. Але апрача сацыяльна-рамантычнага фактару важную ролю адыгрывае ў сістэме персанажаў Упыр, які не выконвае біблейных функцый. Згодна з традыцыяй ён павінен быць вампірам, крывасмокам, а ў Міцкевіча ён толькі просіць спачування ў жывых людзей. Трагедыя кахання была вельмі актуальнай дзеля самога Міцкевіча, які цяжка перажываў замужжа Марылі, і гэты сюжэтны “вузел” мае і аўтабіяграфічную аснову.

Згодна з канцэпцыяй даследавання А. А. Лойка галоўную ўвагу звяртае на “беларускія” – II і IV часткі “Дзядоў”, праяўляючы не толькі цікавы падыход аўтара да абраду дзядоў, але паказвае, на колькі дакладна гэты абрад выкарыстоўвае Міцкевіч. Акрамя таго, беларускі вучоны лічыць, што аўтар паэмы ў тканіну нарацыі ўводзіў не толькі сам абрад дзядоў, але і творы беларускага фальклору, якія паўсталі пад яго ўплывам. І Лойка літаральна зачароўвае чытача супастаўленнем фрагментаў паэмы з фрагментамі першакрыніц – беларускіх народных песень, казак, паданняў. Падаецца, што гэтыя раздзелы кнігі маюць асаблівую значнасць для беларусаў. Тым больш, што фальклорнае вынаходніцтва Лойка даказвае выказваннямі самога Міцкевіча. Вось адзін з такіх прыкладаў: “Заўвагу Міцкевіча: абрадавыя песні, прыслоўі і заклінанні ў большасці дакладна, а калінікалі даслоўна ўзяты ім з вуснай народнай творчасці – трэба разумець у прамым значэнні” [1, с. 65].

На жаль, толькі палову старонкі даследчык прысвяціў паэме “Гражына”. Гераіня не беларуска, але месца падзей і сітуацыя сюжэта – Навагрудак, замак, поле бітвы – Літоўка. На самой справе гэта возера. Яго адметнасць – роўная нерухомасць вады, якая даходзіць да краю берагоў. Відаць, гэты факт і стаў прычынай месца бітвы выбраць Літоўку. Гераіня – воін, змагар. Таксама мадэль міцкевічаўскай сучаснасці – вайна 1812 г.

У 1829 г. Міцкевіч пакідае радзіму і, як аказалася, назаўсёды. Лойка адзначае, што сусветную славу Міцкевіч здабыў у час высылкі ў Расію. “Раскрыліся перад паэтам, – піша вучоны, – новыя далі-гарызонты, вышэй і вышэй уздымаўся ён як грамадскі дзеяч, як паэт” [1, с. 74].

У эміграцыі Міцкевіч адчуваў сябе вольным, але, “ідучы за жыццём, складаючы ўсё новыя песні, Міцкевіч-выгнанец ні на момант не забываў роднай Навагрудчыны” [1, с. 74].

Маючы на ўвазе шэдэўр польскай рэалістычнай літаратуры паэму Міцкевіча “Пан Тадэвуш”, Лойка ставіць яе ў адзін шэраг з шэдэўрамі, але пратэснага зместу, рускай літаратуры (“Барыс Гаданоў” Пушкіна, “Мёртвыя душы”, “Рэвізор” Гоголя). У 50-я гады савецкага часу гэта была своеасаблівая эзопава мова. Дастаткова ўспомніць ідэю самой паэмы: “Мы з Напалеонам”, згоду з ёю выказваюць усе персанажы твора – прадстаўнікі ўсіх саслоўяў і народаў. Міцкевіч выкарыстоўвае дзеля гэтага мастацкі прыём агульнага танца. Аднак эзопава мова, выкарыстаная Лойкам, дапамагае зразумець ідэю “Пана Тадэвуша”, якая мае сувязь і з ідэаламі французскіх рэвалюцый.

Другая праблема, у якой праявілася навуковая смеласць Лойкі, звязана з трактоўкай пачатку паэмы “Litwo! Ojczyzno moja”. Фактычна трактоўка беларускага вучонага была

прынята, паколькі яна адносілася да далёкага мінулага – часоў Вялікага Княства Літоўскага, але яго грамадзянінам адчуваў сябе Міцкевіч. Паэт пісаў свой лепшы твор у часы вельмі цяжкія. У эміграцыі ён набыў свабоду, ездзіў па свеце, але страціў радзіму, якую моцна любіў і разумеў, што ніколі не зможа туды вярнуцца. У лексіконе паэта з’яўляецца новае слова – настальгія. Гэта не толькі смутак, гэта душэўная трагедыя, вобразныя ўспаміны, якіх ужо не ўбачыш у рэальнасці. На гэту тэму ў Лойкі ёсць вельмі арыгінальная думка: “Міцкевіч, – піша ён, – у паэме “Пан Тадэвуш” стварае вобразы і карціны на аснове прытчаў... беручы тыя самыя вобразы і матывы, ужытыя ўжо калісьці, ён дае цяпер якасна новае адлюстраванне рэчаіснасці, бо з-пад пяра паэта выходзяць рэалістычныя карціны колішняга жыцця на Беларусі. Менавіта як мастак-рэаліст Міцкевіч не праходзіць міма паданняў і забабонаў народа. Адлюстроўваючы іх, Міцкевіч узвышаецца над імі, разумеючы іх вытокі, іх сэнс і бяссэнсіцу” [1, с. 76].

Некалькі пашыраны фрагмент працы сведчыць пра добрае разуменне даследчыкам агульнай сітуацыі і яго ўменне сказаць важнае, не выклікаючы клопату цензуры. Маецца на ўвазе атэістычны прынцып выкарыстання фальклору ў афіцыйным кантэксте. Лойка вельмі арыгінальна падкрэслівае думку пра “панаванні Міцкевіча” над фальклорнымі забабонамі і ўменні паэта іх разумець і ў “Дзядах” – гэта эстэтычна-ідэйны аналіз абраду памінак, у “Пане Тадэвушу” – паказ прыкмет вайны і звязаны з імі вобраз моравай дзяўчыны. Зразумела, у абодвух выпадках галоўная думка паэта заключана ў паказе яго крытычных адносін да рэчаіснасці, да яе сацыяльнай недасканаласці. І Лойка паказаў на прыкладах аналізу найбольш значных у ідэйна-зместавым плане фрагментаў тэксту, карцін беларускай прыроды, характараў герояў, жыцця навагрудцаў, жыхароў абодвух замкаў. І гэта ў той час, калі рэшта свету была залітая крывёй. Міцкевіч падобным супрацьпастаўленнем мінулага і сучаснага нібы рыхтуе чытача да барацьбы за свабоду, за тое нацыянальнае, самабытнае, што страчана – гэта малая радзіма, бацькаўшчына, айчызна.

Калі прачытаць творы Міцкевіча, асабліва паэму “Пан Тадэвуш”, і даследаванне А. А. Лойкі, то заўважаюцца змены ў ацэнках творчасці Міцкевіча, але заўважаецца і аб’ектыўна-эмацыянальны аналіз творчасці паэта, зроблены больш за 70 гадоў назад беларускім вучоным.

Менавіта зараз, у 20-я гады ХХІ стагоддзя, я б параўнала сюжэтную структуру “Пана Тадэвуша” з расцвёўшай кветкай, у аснове якой (структуры) прыватнае жыццё галоўнага героя і яго вельмі цікавае пазнанне Радзімы – Навагрудчыны праз паказ яе мінулага, звычайў, ладу жыцця ўсіх саслоўяў (рух сюжэта), а ў канцы – алегорыя перамогі, якая выражаецца ў паказе агульнага танца з удзелам усіх саслоўяў жыхароў Навагрудчыны. Але гэта ідэя-мара, летуценне аўтара, паколькі ў час напісання твора такой развязкі здарэнняў быць не магло. І Міцкевіч вяртаецца да прыёму рэтраспекцыі. У эпілогу Міцкевіч узнаўляе вельмі асабістыя ўспаміны пра яго – хлапчука – шчаслівае дзяцінства. Там быў дом, бацькі, сябры, а тут цэлы свет, але вельмі чужы і абьякавы. І ў гэтым свеце яго адвечнай спадарожніцай стане настальгія:

“Kraj lat dziecinnych! On zawsze zostanie
Święty i czysty, jak pierwsze kochanie...
Ten kraj szczęśliwy, ubogi i ciasny!
Jak świat jest boży, tak on był nasz własny!” [2, с. 381].

А. А. Лойка – сам паэт, таму так добра адчуваў паэтычную душу Міцкевіча. І першыя пераклады “Пана Тадэвуша” на беларускую мову ён уключае ў сваё даследаванне:

О, мне дажыць бы да гэтай уцехі,
Каб мае трапілі кнігі пад стрэхі...
Каб і мае ўзялі кнігі сялянкі,
Простыя кнігі, як іх калыханкі [1, с. 80].

Такая мара была актуальнай і для Лойкі-паэта, аўтара 101 кнігі.

Для паказу асаблівасцей развіцця беларускай літаратуры важным з’яўляецца раздзел даследавання, у якім Лойка прасачыў уплыў Міцкевіча і сусветнай літаратуры на беларускую. У якасці доказу сваёй думкі: “Цяжка пераацаніць дабраторнасць уплываў брацкіх славянскіх літаратур – старэйшых сяцёр маладой беларускай літаратуры – на яе станаўленне і развіццё” – даследчык прыводзіць фрагмент твора “Тарас на Парнасе”:

Народ ўсё быў тут не такоўскі:
Міцкевіч, Пушкін, Каханоўскі
І Гогаль шпарка каля нас
Прайшлі, як павы, на Парнас [1, с. 83].

У адносна кароткім раздзеле Лойка характарызуе вельмі складаны працэс станаўлення і развіцця беларускай літаратуры, узаемную зацікаўленасць беларускіх і польскіх творцаў, прыклады вершаў па-беларуску, напісаных польскімі паэтамі (Ян Чачот, Дунін-Марцінкевіч, Людвік Кандратовіч і інш.), пачыналі свае творчыя біяграфіі па-польску нават вядомыя класікі беларускай культуры Янка Купала, Паўлюк Баграм, Якуб Колас і інш. Даследчык падкрэслівае вялікую ролю газеты “Наша ніва”, у якой не толькі друкаваліся беларускія дзеячы культуры, але ў ёй змяшчаліся гістарычныя і фальклорныя даследаванні. Газета была папулярызатарам маладой беларускай літаратуры і адначасова знаёміла беларускага чытача з сусветнай класікай. Вядучая роля, натуральна, адводзілася Адаму Міцкевічу і яго паэме “Пан Тадэвуш”. “Ёй, – піша Лойка, – суджана было стаяць ля вытокаў новай беларускай літаратуры ўзорам для пераймання, заклікам вывесці маладую літаратуру ў шэрагі развітых багацейшых літаратур свету” [1, с. 87].

Рэдакцыя “Нашай нівы” разумела значнасць мастацкага перакладу ў папулярызацыі літаратур іншых краін. У дадзеным выпадку Лойка дакладна даследуе гісторыю перакладаў твораў Адама Міцкевіча і ролю ў гэтым працэсе першай беларускай газеты. Згодна з тэмай даследавання вучонага цікавіць і мастацкая якасць перакладаў, і іх адпаведнасць арыгіналу, і адносіны расійскай цэнзуры, якая, вядома, пад пільным паглядам трымала творчасць вальналюбнага Міцкевіча. У кароткай частцы працы Лойка прасочвае і паказвае ўсю складанасць гэтага працэсу, звязаную з гісторыяй перакладаў на беларускую мову Міцкевіча, пачынаючы ад першых спробаў (1859 год) да сучаснасці – сярэдзіны 50-х гг. XX стагоддзя. Фактычна ў адносна кароткім раздзеле кнігі прадстаўлена гісторыя і эвалюцыя мастацкага перакладу на беларускую мову, але гэту гісторыю Лойка “індывідуалізуе”, паказваючы дасягненні і арыгінальнасць працы кожнага перакладчыка – ад Дуніна-Марцінкевіча да Янкі Купалы і Максіма Танка. Асабліва цікава і з навуковага, і з мастацкага пункту гледжання паказваецца гісторыя перакладаў на беларускую мову паэмы Міцкевіча “Пан Тадэвуш”: Дунін-Марцінкевіч → Ельскі → Максім Танк. На жаль, калі пісаў сваю кнігу А. А. Лойка, яшчэ не быў знойдзены пераклад “Пана Тадэвуша”, зроблены Браніславам Тарашкевічам у 1930-я гады падчас адбывання пакарання ў гродзенскай турме. Машынапісны варыянт у чатырох экзэмплярах быў знойдзены ў Вільнюскім архіве (баюся недакладнасці) у 1966 г. Адзін з экзэмпляраў быў перададзены ў дзяржаўную бібліятэку БССР, другі – застаўся у ЛССР, трэці перададлі ў Інстытут беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта (на абмеркаванні тэксту перакладу я прысутнічала). Гэта была навукова-эмацыянальная сенсацыя і для беларускай, і для польскай культуры.

Кніга А.А. Лойкі карысталася вялікай папулярнасцю, асабліва сярод моладзі і інтэлектуальнай эліты. Аўтар яе быў маладым вучоным і выкладчыкам беларускай літаратуры ва ўніверсітэце. Яго вельмі любілі студэнты. І ён умеў захаваць іх не толькі да вучобы, але і да навукі і творчасці, асабліва паэзіі. На момант выхаду даследавання А. А. Лойкі “Адам Міцкевіч і беларуская літаратура” (1959) яшчэ не было поўнага сучаснага перакладу “Пана Тадэвуша”. Вядома было, што працаваў над ім Язэп Семяжон. І Лойка не мог пакінуць працу пра Міцкевіча. Вельмі цікава атрымалася яе прадаўжэнне. Вядома, што Алег Антонавіч, будучы зусім маладым, абараніў і кандыдацкую, і доктарскую дысертацыі і даволі хутка стварыў сваю навуковую школу. Сярод яе прадстаўнікоў была беларусістка з Польшчы Зофія Скібіньска. Ёй, сваёй аспірантцы, і даручаў малады прафесар распрацаваць новую тэму, якая ў пэўным сэнсе прадоўжыла яго даследаванне. У 1982 годзе Скібіньска ў Савеце АН БССР абараніла паспяхова кандыдацкую дысертацыю “Беларускія пераклады паэмы Адама Міцкевіча «Пан Тадэвуш»” пад кіраўніцтвам доктара філалагічных навук, прафесара А. А. Лойкі.

Практычную вартасць дысертацыі яе аўтар вызначае наступным чынам: “У дысертацыі ўпершыню ў беларускім літаратуразнаўстве даследуюцца ўсе вядомыя беларускія пераклады паэмы А. Міцкевіча “Пан Тадэвуш” на беларускую мову – аналіз проб пераўзнаўлення ідэйна-эстэтычнай сутнасці і мастацкіх асаблівасцей арыгіналу” [3, с. 5].

Падобныя задачы вырашаў і прафесар А. А. Лойка ў аналізаваным вышэй яго даследаванні на прыкладзе ўсёй творчасці Міцкевіча. У дысертацыі яго вучаніцы выразна прасочваецца імкненне прымяніць яго прынцыпы на прыкладзе канкрэтнага твора.

На жаль, лёс даследавання А. А. Лойкі, хаця і актыўна выкарыстоўваецца ў літаратуразнаўстве, ні разу не перавыдаваўся і застаецца сціплай кніжкай у папяровай вокладцы са знішчанымі ад часу і частага ўжывання аркушамі, духоўна і фактычна вельмі каштоўнымі...

Калі ж надыйдзе час перавыдання кнігі? І шанаванне сваёй культуры? Сваіх эстэтычных адкрыццяў і вынаходніцтваў?

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Лойка, А. А. Адам Міцкевіч і беларуская літаратура / А. А. Лойка. – Мінск: Выд-ва БДУ, 1959. – 134 с.
2. Mickiewicz, A. Dzieła poetyckie: w 4 t. / A. Mickiewicz. – Warszawa, 1983. – Т. 4. – 395 с.
3. Скибинская, С. И. Белорусские переводы поэмы Адама Мицкевича “Пан Тадеуш”: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.03, 10.01.04 / С. И. Скибинская. – Минск, 1982. – 21 с.

УДК 821.161.3.09(092) Лойка А.

ЛІРЫЧНЫ ЦЫКЛ “ПЕРСІДСКІЯ МАТЫВЫ” АЛЕГА ЛОЙКИ Ў КОЛЕ ЛІТАРАТУРНЫХ СУВЯЗЯЎ

В. Б. Нікіфарова

Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы

Гродна, Рэспубліка Беларусь

nikiforova_ob@grsu.by

У артыкуле разглядаецца шэраг літаратурных сувязяў, якія можна ўбачыць у лірычным цыкле А. Лойкі “Персідскія матывы”; выяўляецца спецыфіка іх рэалізацыі і прызначэнне. Асаблівая ўвага надаецца кантакту беларускага аўтара з паэзіяй С. Ясеніна. Паміж абодвума паэтамі адзначаны таксама некаторыя тыпалагічныя паралелі.

Ключавыя словы: лірычны цыкл; літаратурны кантакт; цытата; рэмінісцэнцыя; прэтэкст; тыпалагічныя паралелі.

THE LYRIC CYCLE “PERSIAN MOTIVES” BY ALEN LOJKA IN THE CIRCLE OF LITERARY RELATIONS

V. B. Nikifarava

Yanka Kupala State University of Grodno

Grodno, Republic of Belarus

nikiforova_ob@grsu.by

The article examines a number of literary connections that can be found in the lyric cycle “Persian motives” by A. Lojka; the specifics of their implementation and purpose are revealed. Special attention is paid to the contact of the Belarusian author with the poetry of S. Yesenin. There are also some typological parallels between the two authors.

Key words: lyric cycle; literary contact; quote; reminiscence; pretext; typological parallels.

Зборнік Алега Лойкі “Неўміручасць” (2000), дзе “Персідскія матывы” занялі сваё належнае месца, літаральна прасякнуты разнастайнымі літаратурнымі перазовамі. Адны